
Dóra László

Tinédzserek titkos kapcsolata az internettel

A Digital Youth¹ című könyv recenziója

A fiatalok és a digitális világ kapcsolatát bemutató 2014-es kiadvány egy jól felépített tudományos könyv. Sokszínűsége érték, nem csak az egyoldalú pszichológiai megközelítést képviseli a témával kapcsolatban, hanem nagyon sok nemzetközi kutatásra is felhívja a figyelmet. A szerzőpáros egyik tagja az Egyesült Államokban dolgozik, a másik pedig Európában, Csehországban. Mindketten az újmédia és lélektan kapcsolatának szakértői, és nagyon jól kiegészítik egymást a tengerentúli és európai felfogást képviselve.

A könyv bevezető fejezete általános áttekintést ad a média és a fiatalok kapcsolatáról, és grafikonokkal, táblázatokkal szemlélteti a fontosabb adatokat. A könyv érdekessége, hogy magyarországi adatokat is találunk benne. A 2007-es World Internet Project adatait használva kiemeli, hogy nyolc éve Magyarországon a televíziózás vezette a listát a digitális eszközök használatában. Egy másik ábrán az amerikai és kanadai kamaszok internet használati szokásait szemlélteti. A kutatás széleskörű volt, ezt jól mutatja a humoros oldalak felkeresésére vonatkozó kérdés, vagy a szavak jelentésére való rákeresés. A leggyakoribb természetesen az üzenetküldés, e-mailezés, a „csak úgy” böngészés, illetve ezt követi a zenehallgatás vagy letöltés, és az on-line játékok vagyis a szórakozás. Ez a bevezető fejezet több kis részből áll, és inkább csak előrevetíti, megalapozza a kiadvány további részeit. A fejezet utolsó része a könyv szerkezeti felépítését és a hozzá rendelt tartalmakat mutatja hozzávetőlegesen egy oldalon. Itt lehet megérteni azt a logikai gondolatmenetet, amire az egyes fejezetek épülnek. Külön érdeme a könyvnek, hogy minden egyes fő egység után megtalálható a szakirodalom jegyzék, amely így megkönnyíti a tájékozódást az egyes részművekben.

A második fejezet az egész könyv koncepcióját és látásmódját taglalja. A fejlődépszichológiai nézőpontot a középpontba állító megközelítés, a könyv egészében hangsúlyos, de nagyon helytálló. Ez a kutatási irány mindig is fontos volt, és fontos is lesz a gyerekekkel foglalkozók körében, ezért hiánypótló munka a kiadvány.

A szerzők elemzésük során közelebb hozzák a pszichológiát és a neveléstudományt is, ez nem véletlen, hiszen az 1980-as évektől kezdődő kutatások kapcsán ma már a két területet nem lehet elválasztani egymástól. (Jackson, 2011) Bár a mögötte álló érvrendszer nem tűnik kiemelten megalapozottnak a következő oldalakon, de mindenképpen összehasonlítható. Különösen az a rész válik nagyon fontossá ebben a fejezetben, amelyben a szerzők a médiát, mint a szocializáció kontextusát határozzák meg. További kulcspont hogy a szerzők a kommunikációtudományt is aktívan bevonják az értelmezésbe a használat és igénykielégítés modell figyelembevételével. Ez a harmadik kognitív modell a média megértésével kapcsolatban, és az egyik legjelentősebb állomása a hatáskutatások csoportosításának (Robinson és Levy, 1989), ez helyezte önálló alagra a médiáról való gondolkodást, és egyúttal

¹ Kaveri Subrahmanyam – David Smahel (2011): Digital Youth. Springer, New York

gyökeresen befolyásolja a médiapedagógiát, valamint az azzal kapcsolatos kutatási-oktatási feladatokat.

Áttérve a harmadik fejezetre, a szexualitás témakörében mélyedtek el a szerzők. Dicséretes, hogy ezt a nem könnyen megközelíthető témát is felvállalták, amelyet sok más kiadványból eddig hiányolhattunk. A szöveg közben hivatkozott gazdag szakirodalom azt mutatja, hogy a téma tudományos kutatása igenis létezik, ráadásul hosszú idő óta releváns. A három kulcsszó a téma körül az elérhetőség, megfizethetőség, és anonimitás – ahogy a tartalomból kiderül. Ez lenne az egyik legégetőbb problémakör a fejezetben, érdemes lett volna egy kicsit több terjedelmet szánni neki, illetve jobban körüljárni a gyerekek egészséges fejlődésére vonatkozó aggályokat. Abban teljesen egyet lehet érteni, hogy a fiatalok a nemi érésről vagy viselkedésről szóló információikat a netről szerzik meg, illetve ahhoz igazítják. Az általános kérdés azonban a világháló megbízhatóságáról újra felmerül, és ehhez elengedhetetlen az oktatás részévé tenni a fejezet témakörét. Ezt az utóbbi gondolatot talán hangsúlyosabbá tehetnék volna az írók, de a fejezet nyújtotta információk így is nagyon informatívak, jól használhatóak.

A következő rész a virtuális identitást tárgyalja. Nagyon elgondolkodtató az utóbbi fogalom négy szerepének a meghatározása az internet esetében. Ezek alapján a tinédzserek egy része nem szereti a maga identitását és ezért alkot új személyiséget, a második esetben bizonytalan és próbál magának egy megfelelő iránymutatást találni. A harmadik lehetőség szerint csak időnként próbál meg más bőrébe bújni, más tulajdonságokkal felruházni magát, azért, hogy élményekkel legyen gazdagabb. Végül teljesen belemerülhet egy kreált világba, ahol független lehet mindentől, és jól érzi magát. Ezek az állomások persze egymásra is épülnek bizonyos mértékben, és jól elkülönülnek nemenként. Elkülönül a virtuális- és online identitás fogalma, és innen már egyenes út vezet az avatar kutatásokig (Illés et al., 2014). Ez utóbbi persze lehet pozitív kontextusú is, mint ahogy azt a magyar kutatások is mutatják. Az életkor/nem/lakhely (a/s/l, vagyis age/sex/location) meghatározás összevetve egy, a hálón megjelenő becenévvel máris elég néha a fiataloknak hogy hiteles információforrásként kezeljék a másikat. Az összefüggés az on-line identitás és viselkedés között is van: a megkérdezettek csaknem fele azt válaszolta a kutatói kérdésre, hogy a szülei nem nagyon tudják, mit csinál a világhálón. Ötödük egyértelműen bevallotta, hogy az interneten más személyiséget tükröz a profilja mint a valóságos „arca”. A könyv gondolatmenete itt egészen kiváló és nagyon jó áttekintést ad a problémaköréről, a kutatási kérdések lényegbe vágóak és az internet és a fiatalok látens kapcsolatára világítanak rá. A szakkifejezések súlya és aránya nem zavaró, a hozzájuk fűzött magyarázatok pedig kellően világosak.

Az ötödik fejezet is tartogat néhány újdonságot, amit hazai kutatásokban nem szoktunk gyakran látni. Az intimitás és a társas kapcsolatok közötti összefüggések akár a csoportkohézió szempontjából is fontos lehet, vagy a társas hálózatok felépítése és szerveződése témakörben is jelenthetnének új kutatási alapokat. A fiúk és lányok itt is jelentősen eltérő szereplői a digitális világnak: míg a lányok kapcsolatot tartanak és „traccsolnak”, addig a fiók flörtölésre használják többek között a netet. Hasonlóan érdekes az a része a fejezetnek, ahol a baráti kapcsolatra fordított időt hasonlítják össze: on-line vagy élőben? Befolyásolja-e ez a barátságot? A válaszadók csak pár százaléka mondta azt, hogy a barátokkal való személyes találkozást és a kapcsolatot a világháló kedvezőtlenül befolyásolta. A Pew Internet & American Life Project keretében megkérdezett tizenéves fiatalok 91% -a vá-

laszolt úgy, hogy az internethasználatának fő célja a kapcsolattartás. Az viszont nem tűnik reálisnak, hogy egy személy több mint ezer „baráttal” rendelkezzen: a kutatók szerint 793 online haver maximum 176 igazinak felel meg a statisztikai számítások alapján. Ijesztő az a felmérés, amely szerint a tinik 32 % lépett kapcsolatba idegenekkel az internet segítségével, és 21% közülük úgy, hogy nincs is valósként értékelhető információja az adott személyről. Bár a bibliográfiában megtalálható a teljes projekt szakmai lebonyolításának módszertana, annak kidolgozottsága miatt érdemes lett volna részletesebben is ismertetni a könyv hasábjain is. A kimutatások és számok világa nem minden esetben a barátja – főként az elméleti kutatóknak – de jelen helyen és összefüggésben jelentősen hozzájárulhat ahhoz, hogy a világháló veszélyességét mennyiségekkel is alátámasszák a szerzők, és ezzel túl-
lépjenek az elméleti gondolkodás keretein.

Ezt a megközelítést követi a szerelmi kapcsolatok alakulása az internet segítségével, amelyből szintén kiderül, hogy a webhasználok kissé naivak. Összességében az egyik leg-
érdekesítőbb fejezet az ötödik, a maga egyedülálló felméréseivel, a laikus érdeklődőknek is izgalmas olvasmányt kínál.

A hatodik fejezet morális és etikai kérdésekkel foglalkozik. Ez a témakör általános megállapításokat tartalmaz, de nagy értéke hogy sok kutatást hoz példának. Sorra veszi a tinik on-line „bűneit”, mint plagizálás, hackelés, megtévesztés, a privát szféra problémái, illegális letöltések – és ezekről egy nagyon logikus, rendezett összefoglalást ad. Itt kapott helyet a fiatalok és társadalmi mozgalmak kapcsolata, de ez a rövid rész viszonylag kevés újdonságot nyújt.

A következő fejezetben a jóllét és internet közötti összefüggést térképezik fel a szerzők, és ez nézőpont szintén sok újdonságot nyújthat a hazai olvasóközönségnek. A világháló előtt eltöltött idő, vagy annak beosztása kihat a fejlődő szervezettel rendelkező fiatalok alvási szokásaira, de éppen úgy befolyásolja az olvasási hajlandóságukat vagy ingerküszöbüket, illetve magában hordozza a mozgás iránti igény szintjük változását. Az elhízásra való hajlam vagy éppen elhízottság kockázata már a médiába is gyakori téma, de ha valaki igazán megdöbbentő számokat akar olvasni egy teljesen hiteles szakkönyvből, ezt a fejezetet többször is át fogja lapozni.

Hasonló a helyzet a nyolcadik fejezettel is, amelyből kiderül, hogy a fiatalok egészségtudatos viselkedése gyakran kimerül abban, hogy on-line keresnek információkat az egészségről, vagy betegségről. A The World Internet Project-ből származó adatok megbízhatóak: ez a legnagyobb szabású nemzetközi összehasonlító vizsgálat, amelyben Magyarország 2001 óta vesz részt. A longitudinális monitoring jellegű vizsgálat 2007-es adatai szerepelnek a könyvben, ebből derül ki hogy a Magyarországon élő 12–18 év közöttiek 59%-a állítólag ezt soha nem tallóznak az egészségről szóló információk között, de 9%-uk minden nap indít ilyen jellegű keresést. Ez a számadat csak abban a kontextusban lesz hihető, amelyben a táblázat mutatja: hasonló arányú a helyzet Kanadában, Kínában és Új-Zélandon egyaránt. Jellemzően a terhesség, AIDS és ehhez hasonló szavak kerülnek a keresőbe. Ez a fejezetrész szintén hiánypótló eredetű lehet a hazai szakirodalmi palettán, bár egy kicsit lehetett volna még részletesebb a leírás. Ebből a részből – kivételesen - hiányzik egy táblázat, amely vizuálisan is jól ábrázolta volna a fiatalok információkeresési szokásait. Az internetfüggőségről és normális viselkedésről alkotott józan észbeli megállapításokat kiválóan kiegészíti és körülhatárolja a szerzőpáros. Némi jóindulattal akár kötelező olvasmányként is lehetne ajánlani szülőknak, gyakorló tanároknak egyaránt. Nem csak a

közösségi portálok vagy az internetes játékok jól ismert oldalai felől közelítik meg a témát az írók, ezért nagyon alapos képet kaphat az olvasó. Megpróbálják feltárni a felhasználóközpontú elemzést is, vagyis a motivációból és használatból vezetik le a lehetséges hatást. Ennek az előnye hogy közelebb visz az élményközpontú megközelítéshez, és nem a tapasztalt jelenségekből deduktívan vezetik le a következtetéseiket. Szerencsére egy a könyvben is szereplő kimutatásból kiderül, hogy a szerencsejáték és fogadás még gyerekcipőben jár a fiatalok körében, bár kétségtelen tény, hogy komoly veszélyeket jelenthet az így kialakuló függőség. A szerencsejáték-függőség hozzávetőlegesen húsz éves történetének alapos és releváns áttekintése után, néhány kezeléstről is többet tudhat meg az érdeklődő, de ez az áttekintés viszont túlzottan pszichológiai „ízű”.

A tizedik fejezet már a web komoly „sötét oldala”, az erőszak körül forog. A médiaerőszak kezdeti és igen aktív kutató igencsak csodálkoznának, hogy nem is feltétlenül a szórakoztatóipar által létrehozott tartalmak jelentik a legnagyobb kihívást a XXI. században a fiataloknak. Az általános és kötelező témák után jön a legizgalmasabb, az on-line gyűlölet, vagyis mások cyber-nyilvános megszegényítése. Kiderül, hogy már több mint tíz éve komoly szakirodalma van a témának, hiába kapta fel a híradások némelyike csak mostanában. A fogalmak és áttekintés alapos, de nem nyújtja azt az izgalmat, amit az előző fejezetekhez képest várnánk.

A tizenegyedik fejezet eleje általánosságban ír a fiatalok megóvásának néhány szereplőjéről, többek között a közigazgatásról, azonban jóval izgalmasabb téma pár oldallal később a szülők „feladata”, természetesen a normatív kontrollon kívül (McQuail, 2003). Sajnos a világ olyan gyorsan változik, hogy az ajánlott technikák (például közös megtekintés) ma már nem működnének valószínűleg, és sajnos a hivatkozott irodalom is viszonylagosan régi: 5–7 éves.

A könyv utolsó része a jövő lépései felé tereli az olvasót, és felállítja még egyszer fejezetenkénti bontásban az összefüggéseket, kiemelten fontos csomópontokat.

A névmutató nagyon alapos, és mindenre kiterjed, ezért a könyv egyszerű böngészésre is alkalmas, de mindenképpen érdemes belemélyedni. Bár tudományos igényű műként aposztrofálható, minden szinte csak kicsit is érdeklődő talál benne számos érdekességet. Feltehetően még azok is, akikről szól...

Irodalom

- Illés A., Bényei J., Pataky G., Ruttkay Zs., Schmidt A. (2014): Gyermekek avatar választási tendenciái. In: Kultúra él közösség, 2014/3. 95-102 p.
- Jackson, Y. (2011): *The Pedagogy of Confidence*. Columbia University, New York and London.
- McQuail, D. (2003): *A tömegkommunikáció elmélete*. Osiris, Budapest,
- Robinson, J. P. és Levy, M. (1986, szerk.): *The Main Source: Learning from Television News*. CA: Sage, Beverly Hills.